پویایی تجارت ایران و قطر در تلاطم متغیرهای ژئوپلیتیک

کریدور پایداری در خلیج فارس

کیمیا ملکی: **در نقشه مهندسی تجارت خارجی ایـران، حوزه خلیج فارس همواره فراتر از یک جغرافیای همسـایگی، حکم کریدور تنفس اقتصادی در شرایط تحریم را داشته است. در این میان، قطر به عنوان یکی از اقتصادهای پویا و باکیفیت منطقه، جایگاهـی راهبـردی در سـبد صـادرات غیرنفتی کشـور ایفـا می‌کنـد. تازه‌ترین داده‌های رسـمی گمرک و سازمان توسعه تجارت از عملکرد تجـاری دوجانبه در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴، از ثبت ارقامی امیدبخش حکایـت دارد؛ جایـی که حجـم صادرات ایران به این کشـور با جهشـی قابل‌توجه به بیـش از ۵۸۰ هـزار تن و ارزشـی بالغ بـر ۱۲۲ میلیون دلار رسـیده اسـت. ثبت مـازاد تجـاری ۱۱ میلیـون دلاری به نفع ایـران، در کنـار بازگشـایی مسـیرهای کلیـدی دریایـی نظیر بنـدر الرویس پس از وقفه‌های لجسـتیکی ناشی از تحولات منطقه‌ای، نشان می‌دهد بازارهای حاشیه خلیج فارس با وجود تمامی اصطکاک‌های سیاسـی، پتانسـیل بالایی برای استمرار تعاملات سازنده دارند.**

ترکیب سبد صادراتی

آنچه به تداوم حضور کالاهای ایرانی در بازار قطر معنا می‌بخشد، تنوع ساختاری و مزیت رقابتی اقلام صادراتی است. سبد صادراتی ایران به دوحه بر سه محور اصلی استوار است: محصولات کشاورزی و صنایع غذایی (شامل تخم‌مرغ، گوجه‌فرنگی، هندوانه، پودر شیر صنعتی و خشکبار)، مصالح ساختمانی و معدنی (سیمان، کلینکر، سنگ‌های ساختمانی) و کف‌پوش‌ها.

علاوه بر این، آمارهای غیررسمی و گزارش‌های اتاق‌های صنعتی کشور نظیر شمش فولاد و قیر (به ارزش تقریبی ۲۰۰ میلیون دلار) به صورت غیرمستقیم و از طریق مبادی واسطه‌ای نظیر بنادر امارات و عمان به بازار قطر هدایت می‌شود. این زنجیره تأمین چندلایه، انعطاف‌پذیری صادرکنندگان ایرانی را در مواجهه با چالش‌های بانکی و محدودیت‌های سوئیفت به نمایش می‌گذارد.

بازرگانی نشان می‌دهد که بخشی از صادرات کالاهای استراتژیک

جهش آماری در سایه توازن تجاری؛ روایت عملکرد ۱۰ ماهه

بررسـی دقیـق آمارهـای گمرکی جمهوری اسـلامی ایران در ۱۰ ماهه نخسـت سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که حجم صادرات غیرنفتی به قطر از حیث وزن با رشـد ۳۴ درصـدی و از نظر ارزش بـا افزایش ۸ درصدی به حدود ۵۸۰ هزار تن و ارزشی فراتر از ۱۲۲ میلیون دلار رسیده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۴۰۳، حجم صادرات ایران ۴۳۲ هزار تن به ارزش ۱۱۳ میلیون دلار ثبت شـده بود. در سوی مقابل، واردات کالا از قطر در همین دوره با افتی محسـوس روبه‌رو بوده و با کاهش ۳۰ درصـدی در وزن (۱۰۱ هـزار تن) و ۳۷ درصدی در ارزش (۱۱۱ میلیون دلار) مواجه شده است.

این تحول ساختاری موجب شد تا برای نخستین بار در سـال‌های اخیر، تراز تجاری دوجانبه به نفع ایران مثبت شده و به **مازادی در حدود ۱۱ میلیون دلار** دست یابد؛ رقمی که در مقایسـه با کسری تجاری ۶۲ میلیون دلاری دوره مشـابه در سال ۱۴۰۳، گویای تغییر معنادار در تـوازن مبـادلات مـرزی و کاهـش واردات کالاهای واسطه‌ای پرهزینه از مقصد قطر است.

لجستیک دریایی و اثرات تحولات منطقه‌ای بر شریان‌های تجاری

روابـط تجـاری میان ایران و کشـورهای حوزه خلیج فـارس، به‌ویژه در مقاطـع تنش‌هـای ژئوپلیتیک میان ایـران و ایالات متحده یـا ناآرامی‌های منطقـه‌ای، همـواره در معـرض آزمـون لجسـتیک و امنیـت ناوبـری بوده اسـت. توقف موقت ناوبری دریایی و محدودیت‌های اعمال‌شـده در مسـیر حیاتی بندر دیر به بندر الرویس دومین بندر بزرگ تجاری قطر واقع در ۱۲۰ کیلومتری شـمال دوحه طی ماه‌های گذشـته، چالش‌هایی را برای صادرات تره‌بار و محصولات فسـادپذیر ایجاد کرده بود. با این وجود، با تلاش‌های دیپلماسـی تجاری، فعالان بخش خصوصی و بازگشایی رسمی گمرک بندر الرویس، خطوط کشتیرانی از مبدأ بنادر جنوبی کشور مانند بوشهر و هرمزگان از سر گرفته شد.

این انعطاف‌پذیری لجستیکی ثابت کرد که بازار قطر به دلیل نیاز پایدار به تأمین امنیت غذایی و پروژه‌های زیرسـاختی، به سـادگی قابل جایگزینی نیست و فعالان اقتصادی ایران توانسته‌اند با بهینه‌سازی مسیرهای جایگزین، اثرات تکانه‌های منطقه‌ای را مدیریت کنند.

تداوم بدون واسطه صادرات ایران به قطر

خورشـید گزدرازی، رئیس اتاق مشترک ایران و قطر با تشریح آخرین وضعیـت مبادلات دو کشـور به صمت گفت: صـادرات ایران به قطر طی سـه تا چهار ماه گذشـته فعال بوده و کالاهای ایرانی به این کشور ارسال شـده‌اند. این فعال اقتصادی که ریاسـت اتاق بوشهر را نیز به عهده دارد، افزود: مواد معدنی، کالاهای ساختمانی، میوه و تره‌بار از جمله محصولات صادراتی ایران به قطر هستند و روند ارسال کالا، به‌ویژه از استان بوشهر، جریان دارد. گزدرازی با اشاره به حجم صادرات روزانه استان بوشهر گفت: روزانه حدود ۷۰ تا ۷۵ کانتینر یخچال‌دار به مقصد قطر ارسـال می‌شود؛ رقمی که نشان‌دهنده تداوم فعالیت تجاری در این مسیر است.

وی با اشـاره به جایـگاه راهبردی بنادر این کشـور گفت: بندر حمد و بندر الرویس از مهم‌ترین مراکز لجسـتیکی و تجاری منطقه خلیج‌فارس محسـوب می‌شـوند و به دلیل برخورداری از زیرسـاخت‌های پیشرفته، ظرفیت مناسبی برای انتقال، توزیع و ترانزیت کالاهای ایرانی به بازارهای جنوب شـرق آسیا، آفریقا و حتی برخی کشـورهای حوزه اقیانوس هند دارند.

رئیس اتاق مشـترک ایـران و قطر با بیـان اینکه بخشـی از کالاهای موردنیاز ایران نیز به‌صورت محدود از قطر تأمین شده‌اند، توضیح داد: در مقاطعـی برخی کالاها، از جمله خودرو و محموله‌های کانتینری، با توجه به شـرایط به بنادر اسـتان‌های هرمزگان و بوشـهر وارد شده‌اند؛ هرچند حجـم این واردات در حدی نبوده کـه بخش قابل توجهی از نیاز وارداتی کشور را پوشش دهد.

گزدرازی با تاکید بر اسـتمرار ارتباط تجاری دو کشور، قطر را از معدود مسـیرهایی دانسـت که مبادلات ایران با آن به‌صورت مسـتقیم و بدون واسطه انجام می‌شود.

رئیس اتاق مشترک ایران و قطر ادامه داد: وجود تجار با سابقه، نزدیکی جغرافیایی، خطوط دریایی فعال و ظرفیت‌های مناسـب بندری، بوشهر را بـه اصلی‌ترین دروازه صـادرات کالا به قطر تبدیل کرده و این مزیت باید با حمایت دولت و سـرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های بندری و حمل‌ونقل دریایی بیش از پیش تقویت شود.

بـه گفته او، ایـن ویژگی ظرفیـت مهمی برای توسـعه همکاری‌های اقتصادی و افزایش صادرات ایران به قطر به شمار می‌رود.

او همچنیـن از ظرفیت بازار قطر برای صادرات مجدد محصولات ایرانی خبر داد.

رئیس اتاق مشـترک ایران و قطر اضافه کرد: یکی از مهم‌ترین نیازهای امروز، شـناخت دقیق بازار قطر و تولید متناسـب با نیاز مصرف‌کنندگان این کشـور است زیرا موفقیت در بازارهای صادراتی تنها با تولید محصول باکیفیت، بسـته‌بندی مناسب، رعایت استانداردهای بین‌المللی و استمرار در تأمین کالا امکان‌پذیر خواهد بود.

رئیس اتاق مشـترک ایران و قطر در ادامه، رفع مشـکل روادید را یکی از مهم‌تریـن نیازهای فعلی فعالان اقتصادی برای توسـعه روابط تجاری دانسـت. با وجود فعال بودن مسـیر صادرات، ظرفیت‌های بیشتری برای گسـترش همکاری‌ها وجود دارد که اسـتفاده از آنها به تسهیل رفت‌وآمد تجار و بازرگانان وابسته است.

وی همچنیـن بر ضرورت اسـتفاده از ظرفیت نمایشـگاه‌های تجـاری تأکید کرد و گفت: حضور شـرکت‌های ایرانی در ایـن رویدادهـا می‌تواند بـه معرفی توانمندی‌های تولیدی کشور، شناسایی خریداران جدید و توسعه بازار محصولات ایرانی کمک کند.

سخن پایانی

پرونده تجارت ایران و قطر در سـال‌های ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ الگویی روشـن از ضرورت توسـعه دیپلماسـی اقتصادی عمل‌گرایانه در کانون مناقشـات ژئوپلیتیک اسـت. آمار رو به رشـد صادرات و ثبت تراز تجاری مثبت، گویای این واقعیت اسـت که بخش خصوصی و صادرکنندگان ایرانی با اتکا به مزیت‌های جغرافیایی، کیفیت مناسـب محصولات کشـاورزی و ساختمانی و استفاده از بنادر مرزی، توانسـته‌اند بر موانع سنگین تحریم‌های مالی و نوسـانات لجستیکی فائق آیند. با این حال، اسـتمرار و تحکیم این جایگاه مستلزم بازنگری در ابزارهای تسویه مالی، توسعه خطوط منظم کشتیرانی تخصصی یخچال‌دار و ایجاد کانال‌های پایدار بانکی اسـت. بازار قطر بیش از هر چیز نیازمند نگاهی راهبردی و بلندمدت اسـت؛ بازاری که می‌تواند به عنوان هاب صادرات مجدد و پل ارتباطی اقتصاد ایران با سایر اقتصادهای منطقه عمل کند، به شرط آنکه زیرساخت‌های تجاری با سرعتی همگام با تحولات رقابتی خلیج فارس تقویت شوند.

توهم صرفه اقتصادی در خرید شوینده‌های فله

عرضـه مواد شـوینده به‌صورت فلـه‌ای و بدون بسـته‌بندی مشـخص در بازار، به یکی از موضوعات مـورد توجه نهادهای نظارتی تبدیل شـده اسـت؛ محصولاتی که اگرچـه با قیمت پایین‌تـری به مصرف‌کننـدگان عرضه می‌شـوند، اما به دلیل نبود اطلاعات شـفاف درباره تولیدکننـده، ترکیبات و کیفیت، نگرانی‌هایی درباره سلامت و ایمنی آن‌ها وجود دارد.

در همین راسـتا، اداره‌کل اسـتاندارد اسـتان تهران از ورود جدی به موضوع عرضه شـوینده‌های فله‌ای خبر داده و نسبت به خرید و مصرف این محصولات هشدار داده است.

قاسـم فدوی، مدیرکل استاندارد اسـتان تهران درباره عرضه شوینده‌های فله‌ای و علت قیمت پایین‌تر این محصولات اظهار کرد: عرضه مواد شـوینده به‌صورت فله‌ای مورد تأیید سازمان ملی استاندارد نیست؛ چراکه استاندارد این گروه از محصولات اجباری اسـت. بر همین اسـاس، توصیه ما به شـهروندان این اسـت که شـوینده‌های دارای بسـته‌بندی معتبر و مشخصات تولیدکننده را خریداری کنند؛ محصولاتی که تولید آن‌ها تحت نظارت سازمان استاندارد و وزارت بهداشت انجام می‌شود.

قیمت پایین‌تر لزوما به معنای حذف هزینه بسته‌بندی نیست

وی با اشـاره به مخاطرات احتمالی اسـتفاده از شوینده‌های فلـه‌ای اظهار کرد: کیفیت این محصولات تحت نظارت و تأیید سـازمان اسـتاندارد قرار ندارد و مصرف آن‌ها می‌تواند سلامت افـراد را به خطر بینـدازد. همچنین ممکن اسـت میزان مواد مؤثره موجود در ترکیبات این شوینده‌ها کمتر از حد استاندارد باشد و کارایی لازم را نداشته باشند.

فـدوی با رد این ادعا که قیمت پایین‌تر شـوینده‌های فله‌ای ناشـی از حذف هزینه بسته‌بندی اسـت، افزود: ارزان‌تر بودن این محصولات لزوماً به کاهش هزینه‌های بسـته‌بندی مربوط نمی‌شود، بلکه می‌تواند ناشی از استفاده از مواد اولیه نامرغوب و پایین بودن کیفیت محصول نهایی باشـد؛ از این رو خرید و مصرف آن‌ها به هیچ‌وجه توصیه نمی‌شود.

وی در ادامـه، نبود امـکان رهگیری مشـخصات و ترکیبات شوینده‌های فله‌ای را از دیگر مخاطرات این محصولات دانست و گفـت: در این اقلام اطلاعاتی مانند هویت تولیدکننده، تاریخ تولیـد و فرمولاسـیون محصول مشـخص نیسـت و به همین دلیل امکان بررسی میزان حساسیت‌زایی و ارزیابی آسیب‌های احتمالی آن‌ها برای پوسـت و دستگاه تنفسی مصرف‌کنندگان وجـود نـدارد. این در حالی اسـت که در شـوینده‌های دارای بسته‌بندی معتبر، مشـخصات تولیدکننده، شناسه رهگیری و تاریخ تولید درج شـده و امکان نظارت و ارزیابی کیفیت آن‌ها مطابق ضوابط قانونی فراهم است.

ورود استاندارد بـه بازار بـرای جلوگیری از توزیع شـوینده‌های فله‌ای

مدیرکل استاندارد استان تهران درباره اقدامات نظارتی برای مقابله با عرضه این محصولات نیز توضیح داد: با توجه به اینکه عرضه فله‌ای مواد شـوینده به‌تازگی در بـازار رواج پیدا کرده، اداره‌کل اسـتاندارد اسـتان تهران نیز بررسی این موضوع را در دستور کار قرار داده و به حوزه عرضه این محصولات در سطح بازار ورود کرده است تا از توزیع آن‌ها جلوگیری کند.

به گزارش مهر، وی با تأکید بر ضرورت توجه مصرف‌کنندگان به مشخصات و اعتبار محصولات هنگام خرید ادامه داد: اولویت اصلـی در این زمینه، آگاهی و هوشـیاری مـردم و خودداری از خرید شـوینده‌های فاقد بسـته‌بندی معتبر است. اطلاعاتی مانند هویـت تولیدکننده، تاریخ تولید و مشـخصات محصول باید به‌صورت شـفاف روی بسته‌بندی درج شده باشد تا امکان رهگیری و ارزیابی کیفیت آن وجود داشته باشد.

فدوی با اشـاره به ضرورت بررسـی تخلفات احتمالی در این حوزه خاطرنشـان کرد: چنانچه هر نهاد یـا مجموعه‌ای اقدام به عرضه شـوینده‌های فله‌ای کرده باشد، اداره‌کل استاندارد بر اسـاس وظایف و اختیارات قانونی خود به موضوع ورود خواهد کرد و ضمن بررسی کیفیت و انطباق این محصولات با الزامات اسـتاندارد، نتایج بررسـی‌ها را به‌صورت شفاف به اطلاع مردم خواهد رساند.